

–*mine* sufiksi produktiivsusest eesti keele allkeeltes

mine-sufiksit peetakse eesti keeles kõige regulaarsemaks ja produktiivsemaks nominalisatsiooniliiteks (Erelt et al. 1993, Kasik 2009, Erelt 2017). Regulaarsuse all mõistetakse enamasti tuletusprotsessi vormilist külge ehk seda, et *mine*-sufiksi abil on ühtviisi võimalik tuletada substantiiv igast verbitüvest, sealjuures on suhe tuletusliite ja tuletusaluse verbi vahel ka semantiliselt läbipaistev. Produktiivsust määratletakse morfoloogiakäsitlustes mõnevõrra erinevalt, olenevalt ka keele kui uurimisobjekti staatuse määratlusest, ning see võib hõlmata ka vormimoodustuslikku regulaarsust (nt Kasik 2013). Siin järgin kasutus põhises keeleuurimises levinud arusaama, mille kohaselt produktiivsus on tõenäosus, millega mingit grammatilist malli kasutatakse uute struktuuride loomisel.

On näidatud, et mingi morfoloogilise malli produktiivsusest kõneleb viimase käsitluse puhul see, kui seda iseloomustab suure hulga vaid ühe korra esinevate lekseemide või tüüpide (nn *hapax legomena*) esinemine tekstit, kuna moodustusreegli produktiivsus garanteerib ka uutest üksustest arusaamise. Mitteproduktiivse malli tüübisageduste distributsioon on aga hoopis teistsugune: seal prevaleerivad kõrge sagedusega lekseemid, vähem leidub harvaesinevaid ning väga vähe (kui üldse) vaid ühe korra esinevaid lekseeme. (Baayen ja Renouf 1996, Baayen 2009) Samuti on demonstreeritud, et lisaks tervele hulgale süntaktilistele ja leksikaalsetele nähtustele (Biber 1995) on ka teatud tuletusliited üht tüüpi tekstidele või registritele omasemad kui teistele (Plag jt 1999). Ka eesti keele puhul on tõdetud, et *mine*-tuletisi kohtab sagedamini kirjutatud teadus- ja õiguskeeles (Kerge 2003), eelkõige teadlikult loodud terminitena, ent ka ajakirjanduskeeles (Kasik 2006), kus mängib suuremat rolli nominalisatsiooni võime üldistada ja abstraherida protsesse ning teksti tihendada.

Ehkki tuletusmalle (sh *mine*-tuletust) ja nende produktiivsust on eesti keeles põhjalikult kirjeldatud (nt Vare 1994, Kasik 2009), ei ole mallide produktiivsuse hindamisel seni empiiriliselt ja süsteemselt sagedusi ja sagedusjaotuste erinevust eri allkeelte vahel arvesse võetud (erandiks ehk vaid Krista Kerge uurimused (2002 ja 2003), kus tekstitüüpide keerukuse kvantitatiivses analüüsis sisaldub kaudselt ka produktiivsus). Küllap seetõttu, et produktiivsust on seostatud pigem keelevõime kui keelekasutusega ning sageduse rolli nähtud vaid leksikaliseerumise ehk tuletiste semantilise spetsialiseerumise kontekstis (Kasik 2011). Defineerides produktiivsuse aga tõenäosuse mõiste kaudu, saab mingi tuletusmalli produktiivsust käsitleda skalaarsena ning kasutussagedusi operatsionaliseerida mitte pelgalt leksikaliseerunud üksuste tuvastamiseks, vaid ka ühe ja sama malli produktiivsuse varieerumise uurimiseks. Käesoleva uurimuse eesmärk ongi läheneda morfoloogilisele produktiivsusele kvantitatiivsest perspektiivist ning hinnata *mine*-sufiksi produktiivsust erinevates eesti keele allkeeltes ja registrites, mida esindavad tasakaalus korpus (kirjutatud ajakirjandus-, ilukirjandus- ja teaduskeel), eesti murrete korpus (suulised kohamurded) ja eesti keele spontaanset kõnet foneetiline korpus (suuline üldkeel). Kontrollitakse taas kord hüpoteesi, et *mine*-tuletusmall on kirjutatud keeles produktiivsem kui kõneldud keeles, ent vaadeldakse ka mõlema esitusviisi eri registreid. Selleks leitakse *mine*-tuletusmalli realiseerunud ja potentsiaalne produktiivsus (Plag jt 1999, Baayen 2009) ning võrreldakse tuletatud lekseemide distributsiooni nende aluseks olevate verbide üldise distributsiooniga korpustes. Samuti kõrvutatakse *mine*-tuletusmalli produktiivsuse indikaatoreid teise, vähem produktiivseks ja semantiliselt oluliselt komplekssemaks (Kasik 2009) peetud *us*-tuletusmalliga.

Kirjandus

Baayen, R. Harald. 2009. „Corpus linguistics in morphology: morphological productivity“. *Corpus Linguistics. An international handbook*, toimetanud A. Lüdeling ja M. Kyto, 900–919. Berlin: Mouton de Gruyter.

- Baayen, R. Harald, ja Antoinette Renouf. 1996. „Chronicling the Times: Productive Lexical Innovations in an English Newspaper“. *Language* 72: 69–96.
- Biber, Douglas. 1995. *Dimensions of register variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erelt, Mati. 2017. „Sekundaartarindiga laused“. *Eesti keele süntaks*, toimetanud Mati Erelt ja Helle Metslang, 756–840. Eesti keele varamu, III. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, ja Silvi Vare. 1993. *Eesti keele grammatika. II. Süntaks. Kiri*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- Kasik, Reet. 2006. „Nominalisatsioon meediauudiste tekstimoodustusvõttena“. *Keel ja Kirjandus*, nr 2: 122–134.
- . 2009. *Eesti keele sõnatuletus*. Kolmas, Parandatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- . 2011. „Sõnatuletus leksika ja grammatika vahel: nd- ja ndus-liitelised verbaalnoomenid“. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 56 (2010): 63–90.
- . 2013. *Komplekssete sõnade struktuur*. Toimetanud Krista Kerge. Tartu Ülikooli eesti keele osakonna preprintid 3. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kerge, Krista. 2002. „Kirjakeele kasutusvaldkondade süntaktiline keerukus“. *Tekstid ja taustad: artikleid tekstianalüüsist*, toimetanud Reet Kasik, 29–46. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- . 2003. *Aja- ja ilukirjandusteksti süntaktilise keerukuse dünaamika XX sajandil*. TPÜ eesti filoloogia osakonna veebitoimetised. *Lingvistika* 1. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Plag, Ingo, Christiane Dalton-Puffer, ja Harald R. Baayen. 1999. „Morphological productivity across speech and writing“. *Journal of English Language and Linguistics*, nr 3: 209–28.
- Vare, Silvi. 1994. *Nimi- ja omadussõnatuletus tänapäeva eesti kirjakeeles*. *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis* 6. Tartu.